

1996

Antoni Fàbregas
Un testimoni peculiar

Antoni Fàbregas i Fradera va néixer al número 25 del carrer Major de Lloret de Mar el 13 de març de 1916. Des dels sis als catorze anys va ser alumne de l'Escuela Nacional de Niños, va estudiar tres cursos de francès al col·legi de la Immaculada Concepció, dos cursos nocturns de comerç i durant dos hiverns fou alumne de llengua catalana de mossèn Pere Torrent. Va fer d'aprenent a la carnisseria i cansaladeria familiar.

Durant la guerra civil, que el va sorprendre quan tenia vint anys, va ser donat per mort, però va reaparèixer acabada la guerra convertit en Oficial Provisional d'Infanteria. Antoni Fàbregas va deixar la infanteria l'any 1941.

Entre 1942 i 1944 va ser Delegat Provincial de Premsa Propaganda, Teatre, Cine i Ràdio a Girona. Es va casar l'any 1953 i el 1955 va néixer el seu únic fill. Va ser en aquella època quan va canviar d'ofici i es va passar al sector de l'hostaleria. Entre les seves aficions destaca l'ofici d'escriure.

PREGÓ

Senyor alcalde, senyores, amics.

Quan fa cosa de dos mesos l'alcalde de Lloret em demanà que passés pel seu despatx em va entrar molta por. M'explicaré: feia dos o tres dies que a la Peña Taurina, on em trobava prenent cafè, uns amics parlaven de toros i un d'ells digué que per les festes de Sant Romà d'enguany l'Ajuntament de Lloret projectava la celebració d'un Festival Taurino i que entre els *espadas* que hi prendrien part s'hi trobava un servidor de vostès. Quan minuts després sortia del despatx -peça que als meus temps anomenàvem «Es trono d'en Lleganya»- la meva por ja era pànic. Vegeu, o millor, escolteu: l'alcalde acabava d'encarregar-me d'escriure i llegir «coram copulo» el pregó de les Festes de Sant Romà de l'any 1996. Abans d'entrar al saló del *trono* la meva por era només la d'un més que probable *revolcón* que a la meva edat podria resultar perillós. Però quan vaig repassar el cartell d'*espadas* que m'han precedit decidí fermament inhibir-me. Acorralat per la insistència de l'autoritat vaig suggerir:

- Què et sembla si, per exemple, Fermí Reixach llegís, o declamés, el que jo hagi escrit? L'alcalde em replicà que aquest magnífic actor es troba actualment a Nova York. Total, que aquí em teniu.

En principi no volia llegir, sinó declamar. No comptava que la trama neuronal s'afebleix amb els anys i que allò que feia als divuit amb el recordat Jordi Bonet, prescindir de l'apuntador -jo perquè en dos assaigs m'havia après de memòria l'obra, ell perquè quan no es recordava d'una escena, se la inventava- allò s'havia acabat ja

feia temps. M'he llegit els setze, disset o divuit pregons que han precedit aquest meu; la majoria d'ells peces de grandíssima vàlua literària, artística i científica, però ben pocs d'ells han pogut ajudar-me. Jo necessitava informació, és a dir, dates i dades. Per a aquesta necessitat m'ha estat d'impagable ajuda el treball extraordinari de Pons i Guri i el brillant escrit del meu cosí Esteve, alguna observació assenyada d'Antoni Maria Aragó Cabañas i Corral i Coll del Ram i, com pot hom evitar-ho?, de Domènech i Moner. Els altres treballs, com us he dit, m'han ofert una molt plaent lectura, però ben poca ajuda. Abans, però de parlar-vos amb paraules meves permeteu-me que us doni notícia d'algunes dades i dates històriques o, per ser exactes, us les recordi ja que estic segur que les coneixeu tan bé com jo.

La primera església parroquial dedicada a Sant Romà, avui Ermita de les Alegries, fou consagrada i posada sota l'advocació d'aquest Sant el dimarts vuit de gener de l'any 1709 per Berenguer Guifré, Bisbe de Girona. Segons Pons i Guri aquest Sant Romà fou un diaca martiritzat a Girona i el prelat en sentia una especial devoció. Esteve Fàbregas creu més aviat que aquest Sant Romà fou un soldat romà martiritzat a l'avui dita Àsia Menor. Si el meu cosí té raó, la iconografia de Sant Romà vestit de soldat és lògica i coherent. Pons i Guri explica aquest fet -el d'un diaca amb robes militars- a la costum de l'església primitiva d'anomenar Miles Chisti o Athleta Chisti a tots aquells que morien per la fe. Jo, respectant les valuoses opinions d'aquests dos brillants homes que m'han precedit, he elaborat una teoria molt personal, és cert, però no desproveïda de lògica; i si volem rebaixar-la, digue'm-ne teoria empírica. L'església primitiva

era sàvia i sabia molt bé que, de quatre feligresos que acudien al temple, tres eren del sexe femení. Coneixien també l'atractiu, la fascinació que un home amb vestimenta militar exerceix sobre el bell sexe. Que m'ho diguin a mi! No sabeu com compadeixo a aquests minyons objectors de consciència. No saben què es perden. Digueu-me sinó: quin és el monument a la ciutat de Barcelona i dedicat a un home públic -això d'un home públic ho dic amb tota la candor que em caracteritza- que rep una mirada admirativa de les dones que en passant el veuen? El General Prim i Rafael de Casanova. També es miren Josep Anselm Clavé i Serafí Pitarra, però és per fotre-se'n. I què direm del desastrós monument erigit en honor del pobre Francesc Macià? A Madrid jo he vist homes, republicans notoris, quedar enartats davant les estàtues eqüestres de Felip III i Felip IV. I què em direu del pobret Gambetta a París? Decididament, la levita no contribueix gens a enaltir el look masculí. Sense anar més lluny: l'apassionada devoció dels catalans pel seu patró Sant Jordi fóra la mateixa si en lloc de ser representat armat de punta en blanc, muntat en formós cavall, llança alçada o espasa al puny, ho fos vestit amb estamena marró com, per exemple, el pelegrí de Tossa? I consti, senyor Zaragoza, que sempre he sentit pel Pelegrí la més respectuosa simpatia, la més admirativa devoció. I ara, diguin-me senyores, no és la imatge del president vestit d'oficial de complement, amb casc, botes de muntar i sabre, la més impactant de totes? També jo, quan era alcalde d'aquesta vila, vaig disposar que si quan fos mort m'havien d'aixecar un monument, aquest havia de ser eqüestre.

I aquí tenim davant nostre una altra pregunta que molts historiadors

s'han formulat sense èxit i a la qual només la saviesa del poble ha pogut donar una congruent resposta: per què la festa de Sant Romà, el soldat, el 9 d'agost, fou traslladada al 18 de novembre, el diaca? Imagineu-vos les comunicacions d'aquell temps. No existien ni Ibèria, ni Renfe, tampoc Pujol i Pujol; per no haver-hi no hi havia ni tartanes ni autopistes. Per què, si ni existien encara els automòbils? Els parents venien a la Festa Major d'estiu patint totes les incomoditats i fatigues del viatjar de llavors. Volíeu que, pobra gent, quan en començaven una, faltessin només dotze o tretze dies per a l'altra Festa Major i emprenguessin una altra brutal caminada, la majoria d'ells, o una sotraguejadora cavalcada, per a ser precisos, burrada o mulada? La carreta resultava molt lenta. Les forces vives, és a dir, el rector, el batlle i el major contribuent es reuniren un dia i sense gaires discussions decidiren traslladar la data de la festa de Sant Romà del 9 d'agost al 18 de novembre. D'això en fa, però, un grapat d'anys.

Però ara presumeixo jo l'existència prèvia de la Festa de Santa Cristina sense parlar-vos de com, quan i amb qui arribà a aquestes platges la devoció a la Santa Toscana. Si pregunteu a una mare de família de Girona, de Barcelona, de Salamanca o de Sevilla quina és la major aportació d'Itàlia a la cultura pràctica dels occidentals us dirà que la pasta, és a dir, els macarrons, espagueti, canelons i altres delícies; si la pregunta l'adreceu a una teenager discotequera us respondrà que la pizza; si és un home entre els quaranta i els cinquanta anys us dirà Sofia Loren. Si pregunteu el mateix però referit a Amèrica del Nord (EUA), la mestressa de casa us dirà que les hamburgueses o el fast food; la discotequera, la coca-cola i les seves mixtures; i un

home de menys de trenta anys, Johnson, aquest del cistella-pilota, o Jackson, la roba íntima del qual roman encara un fascinant misteri. Com podeu comprovar, les respostes deixen ben clara la superioritat intel·lectual del poble italià en comparació amb aquests bàrbars transatlàntics.

Sant Romà, el soldat o, si voleu, el prevere vestit de guerrer, regnà amb majoria absoluta al cor dels lloretencs durant dos o tres segles, potser quatre. Mentrestant, gairebé quinze segles després que ho fes Juli Cèsar, arribaren a aquestes aigües unes famílies de pescadors italians. Alguns diuen que procedien de les costes d'Etrúria, altres que les de Toscana, o de Sardenya. Hi ha qui opina que, ateses les inclinacions dels lloretencs pel folklore, venien de Nàpoli. Una bellíssima dama, filla de Taormina, estava gairebé segura que eren sicilians aquells competents pescadors. Segons ella, la Reina Costanza, reina mare d'Aragó i de Sicília, els envià amb la finalitat que ensenyessin als pescadors d'aquí la tècnica de la pesca del calamar amb potera, art en la qual els lloretencs havem sempre excel·lit. Preguntareu sens dubte perquè s'anomena Venècia el barri que aquella gent fundaren al llavors extrem de llevant de la vila. Que Joan Sala Lloberas, poeta i pintor d'aquell racó entranyable em corregeixi si vaig errat; el nom li fou imposat pels nadius de Lloret. Tingueu present que Venècia era llavors la reina de la mar, la senyora del Mare Nostrum que exercia una fascinació mai superada per cap altra ciutat del món. Precisament ara estic preparant un llibre que tractarà del fet diferencial del barri de Venècia. Espero que Sala Lloberas l'il·lustri amb mà de mestre.

Sí, Sant Romà perdé sobirania amb l'arribada d'aquelles famílies italianes fervorosament devotes de Santa Cristina. A part del glamour de la verge italiana, Sant Romà era un home de terra endins i quan la vocació marinera de Lloret es manifestà irrefrenable, quan la parròquia fou traslladada de les avui Alegries a la llavors Carbonera, a tres-centes passes del mar, el destí del soldat era ja signat.

L'any 1522 és consagrada la nova església parroquial sota el patronatge de Sant Romà. La nova i bonica església llueix un preciós retaule llastimosament destruït durant les reformes fetes al temple l'any 1913. A l'anomenat retaule s'hi troben moltes imatges esculpides i pintades, entre elles hi ha dos Sant Romà, el soldat i el diaca. Això de tenir un patró amb doble personalitat ha inspirat comentaris, alguns divertits, altres despectius. Un filòsof, afortunadament no massa conegut, ens tracta de frívols, irreverents. La tia Quima, germana del meu avi Tonet, casada a Blanes on morí amb més de noranta anys, plenament integrada a la seva pàtria d'adopció deia: «tret d'es meus germans, els homus de Lloret són tots uns bandarres», (sempre he admirat l'amor fraternal de la tia Quima). Algun esperit culte ens tractà d'heretges i no sé quin poeta, molt moderat, digué que érem escèptics, tot i que si atenem a Ortega i Gasset és més aviat un elogi. Ortega digué: *«El espíritu de un escéptico es infinitamente más rico que el de un dogmático. Éste cree sólo en una cosa, un escéptico cree en muchas, en casi todas»*. Sí, jo sempre he cregut que els lloretencs per bé o per mal creiem en moltes coses. Però ara me n'adono que m'estic allargant massa i de cap manera vull abusar de la vostra indulgent paciència. Acabaré parlant-vos del Sant Romà que jo he conegut, és a dir, de

SET PREGONS

les celebracions de la Festa de Sant Romà al primer i segon quart d'aquest segle, aquest convulsionat segle, al que ja estem fotent-li es pal de baix. Tal vegada ho farem sense l'elegant i tècnica senzillesa d'en Jaumet Paler, però estem fent el que es pot. Ens trobem ara al bell mig dels anys vint d'aquest segle. La Festa de Santa Cristina continua esplendorosa. Vuit o nou caros a la processó i a cadascun d'ells un músic bufa o rasca l'arquet. Composen una encantadora, anàrquica dissonància degut a la distància entre caro i caro. Els músics són d'Arbúcies o de Llagostera, no es maregen encara. A frec de palissada es veu un envelat, alguns anys dos, recobert amb els colors del RCD Espanyol. (No oblidem que som als temps del gran Ricardo Zamora). Les Obreres ja són a bord d'es caro d'en Reyné, l'Ajuntament a bord d'es Venidu Llagardaix. Des del Santa Cristina d'en Bruguera, el capità Vilà dóna el senyal de sortida. (Dintre d'uns anys ho farà el capità Marlès).

Segueixen tres dies de passades (això de cercavila és un mot sortosament encara desconegut), ball de Plaça, sardanes, concerts a la terrassa del Casino i ball a l'envelat. I Sant Romà? No aneu a creure que si hem parlat de decadència volem dir paràlisi o mort. És, això si, una celebració més íntima, modesta, menys colorista: som ja a les portes de l'hivern. És cert que Santa Cristina li ha robat a Sant Romà protagonisme, digue'm que l'ha, però no del tot, eclipsat. Això em recorda un jove de Barcelona, molt ben plantat ell, que es casà amb una noia bellíssima d'aquest poble. Al cap de trenta anys de matrimoni, a part d'uns quants amics, ningú sabia el seu nom: era l'home de la Loreto Passapera. Un fet semblant recordo quan jo anava a doctrina cada migdia -senyor, quin turment!- per

preparar-me per a la comunió solemne. Mossèn Turà preguntà a un dels nois, i no precisament al més burro, qui era Sant Romà.

- Sant Romà...Sant Romà...Ah, sí, és el marit de Santa Cristina.

Allà on es nota ara, llavors no encara, el refredament de la devoció és en els noms dels fills de Lloret. Quan jo era noi hi havia a Lloret un grandíssim nombre de nois que es deien Romà. També moltíssimes noies que es deien Loreto. Ara trobareu Jonhatans, Vanesses i Jéssiques. Aquest últim és un nom shakespearia, per sort.

Tampoc era tot negatiu. El dia de Sant Romà teníem passada, missa i sermó al matí. Mossèn Ferrés, que fou Rector, si no vaig errat, del 1928 al 1936, ens adreçava un eloqüent panegíric del Sant que, al tercer any, jo em sabia ja de memòria. A migdia teníem sardanes a la Plaça de la Vila, també a la tarda si no feia massa fred. Ball al casino i a la Nyerra i cine al Moderno. Abans del temporal del 26 hi havia teatre al Teatro Clausell, que els dies normals era Cine Doré. L'empresari era Joan Corcoll, un emprenedor electricista. Als dalts d'una ala de l'edifici s'hi trobava el local social de l'Harmonia Lloretenca, llavors ja extingida la seva veu, però viu encara el seu esperit. El Coro fou el primer cafè que vaig freqüentar de la mà del meu oncle Josep Planet. Un parell d'anys abans, de la mà del meu avi Ramon, havia conegut la primera taverna, a can Lai-Lai de Malgrat. Contra l'opinió d'alguns educadors i psicòlegs, he cregut sempre que és bo pels infants conèixer el fum dels *havanos*, *caliquenyos*, *escanyapits* i *tabac ros* des de la més tendra infància. Vaig deixar de fumar als catorze anys i tinc als vuitanta les canonades d'un

SET PREGONS

infant. Oblidava dir-vos que la companyia teatral era d'aficionats locals. La dama jove era llavors Lola Masvidal, una noia esplèndida.

Una nota característica del dia de Sant Romà: aquest dia, ni un abans ni un després, les noies de Lloret estrenaven les robes d'hivern. Encara que glacés abans d'aquella diada i mireu que llavors novembre era un mes punyeter. Sant Romà era també la reina de les festes d'hivern i primavera. Aquestes festes les assenyalava la presència de música, com deia la gent a la vila. Eren Sant Sebastià, Sant Antoni des Burrus, La Candelera, Sant Pere del Bosc, Sant Isidre, Sant Quirze i Sant Antoni d'es Paletes. En aquells temps, el calendari laboral a casa nostra el fixava la presència d'una cobla o una orquestra qualsevol. I amb això, arribà a Tossa Pandora, és a dir Ava Gardner. I al cap d'un any el turisme a Lloret. El fenomen turístic féu realitat aquella sàvia frase del meu cosí Esteve: «Es lloretencs, per diners, són fins i tot capaços de treballar.» I dimoni si treballaren! Tant que la princesa Santa Cristina se'n ressentí. Imperava llavors la sàvia dita d'un vell pescador: «Sa sardina s'ha de cenyir quan està amollada». I la cenyíem de tal manera que fins i tot ens oblidàvem de fer festa els dies de Santa Cristina i seguíem quan ja no hi havia teranyines a Lloret. Llavors, la gent de pes a Lloret ressucità la Festa de Sant Romà. I de quina manera! Tant que gairebé, si no del tot, està eclipsant la verge Toscana. Però com a Princesa de Lloret no és rancuniosa. Un dia ens digué a Domènech i a mi, en un musical toscà que sonava com un sonet de Petrarca:

- «A mi deixeu-me la processó per mar i el ball de plaça i honoreu a Sant Romà que sempre ha sigut molt bon minyó.»

I hem seguit el seu mandat: la festa de Sant Romà és gairebé tant important com Port Aventura, si bé força menys cursi. Cada dia més coneguda arreu d'aquesta terra, cada dia més esperada entre nosaltres, fem vots perquè arrelhi encara més profundament entre nosaltres i els que ens succeiran. Jo també, perquè Ell i vosaltres em perdoneu aquesta incoherent xerrada, li cantaré aquells versos finals dels seus vells goigs:

«Puix que amb tanta reverència,
imploram vostre favor;
alçau-nos del senyor,
Romà màrtir, la Clemència»

Així sigui. Bones festes a tots!